

OVALIK KİLİKYA’DA M.Ö. I. YÜZYIL ROMA YÖNETİM OLGUSU VE TARKONDİMOTOS KRALLIĞI

Mehmet KURT

Yrd. Doç. Dr. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

ÖZET: Soli (= Viranşehir) yakınlarındaki Lamos (= Limonlu) Çayı’ndan Issos (= Kinet Höyük)’a kadar olan sahaya Antik çağda Kilikia Pedias (= Ovalık Kilikya) adı verilmekteydi. Pompeius’un Ovalık Kilikya’nın birçok şehrine yenmiş olduğu korsanları yerleştirmesi, bölge tarihinde yeni bir dönemin de başlangıcı olmuştur. Öte yandan Pompeius’un düzenlemeleri jeopolitik konumu, yer altı ve yer üstü kaynakları nedeniyle bir çekim merkezi olan bölgenin, Anadolu ve Mezopotamya arasındaki konumundan kaynaklanan stratejik önemini daha da artırmıştır. Bütün bu sebeplerle Ovalık Kilikya, Roma’nın bölge yönetim olgusunda önemli bir yer tutmuştur. Özellikle M.Ö. I. yüzyılda Romalılar, Anadolu’nun Roma hâkimiyetindeki diğer bölgelerinde olduğu gibi Ovalık Kilikya için de yerel güçlerin ön plana çıkartıldığı dolaylı yönetimi tercih etmişlerdir. Bu bağlamda bölge, Roma’nın oluşturduğu bağımlı krallıklar vasıtasıyla Suriye ve Parthlarla olan ilişkilerde tampon bir saha ve ileri bir karakol işlevi görmüştü. Ovalık Kilikya’da Roma yönetim olgusunun bütün inceliklerini ise, Tarkondimotos ve krallığının tarihinde görmek mümkündür. İşte bu makalede Antik kaynaklar ile epigrafik ve numizmatik bulgular ışığında Tarkondimotos Krallığı’nın Roma’nın bölge yönetimindeki rolü ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ovalık Kilikya, Roma Yönetim Olgusu, Tarkondimotos Krallığı, Marcus Antonius, Kilikya Eyaleti.

THE FACT OF BC I. CENTURY ROME GOVERNMENT AND THE KINGDOM OF TARKONDIMOTOS IN CILICIA PEDIAS

ABSTRACT: The zone lying from Soli, which is near Lamos Creek, to Issos was called as Cilicia Pedias in the Ancient Age. The fact that Pompeius set the defeated pirates in many cities of Cilicia Pedias was a beginning of a new period in the history of the region. On the other hand; Pompeius’ regulations were increased the strategic importance, that originating from the region’s location which is between Anatolia and Mezopotamia; of the region, that is a centre of attraction via its geopolitical position, its’ subterranean and terrestrial resources. Because of all these reasons, Cilicia Pedias was important in the fact of Roman Government. Especially in BC I. century, Romans preferred indirect management in Cilicia Pedias as it has been so in other regions of Anatolia which are under the sovereignty of Romans, in which the local forces were put forward. In this respect, the region served as a buffer area and an advanced police station via the dependent kingdoms in the relationships between Syria and Parathions. It is possible to see all the all details of the fact of Roman Government in the history of Tarkondimotos and his kingdom. In this article, the role of Tarkondimotos Kingdom in the regional Roman Government is discussed under the light of ancient resources with epigraphic and numismatic findings.

Keywords: Cilicia Pedias, the Fact of Rome Government, Kingdom of Tarkondimotos, Marcus Antonius, Cilicia Province.

GİRİŞ

Bilindiği gibi Antik çağda Korakeison (= Alanya)'dan Issos (= Kinet Höyük)'a kadar uzanan ve kuzeyde Toros dağlarıyla sınırlanmış olan saha Kilikya olarak adlandırılmaktaydı. Bölge, Soli (= Viranşehir) yakınlarındaki Lamos (= Limonlu) Çayı sınır olmak üzere jeomorfolojik açıdan birbirinden tamamen farklı yapıda iki bölümden oluşmaktadır (Harita)¹. Batıda kalan engebeli kısma Kilikia Trakheia (= Dağlık Kilikya) denilirken, doğudaki düz kısım ise Kilikia Pedias (= Ovalık Kilikya) olarak adlandırılmıştır (Strabon, XIV, 5, 1).

Ovalık Kilikya adı verilen bölge, en büyüğünü Çukurova'nın oluşturduğu ovalar yanında, sahip olduğu Toros ve Amanos dağları, Seyhan ve Ceyhan nehirleri, Amanos ve Kilikya geçitleriyle coğrafi bir çeşitliliğe sahiptir. Bu coğrafi çeşitlilik, bölgede politik çeşitliliği de beraberinde getirmiştir (Jean, 2001: 5). Öte yandan bölge İran, Mezopotamya, Mısır, Kıbrıs ve Doğu Akdeniz dünyalarının merkezinde yer alan ve aynı zamanda imparatorlukların ve kültürlerin kavşağı durumundaki konumuyla daima bir cazibe merkezi oluşturmuştur. Ovalık Kilikya, M.Ö. I. yüzyılda oldukça karmaşık politik ilişkilerin yaşandığı ve sık sık düzenlemelerin yapıldığı sahalardan başında gelmiştir. Bu bağlamda gerek Seleukoslar İmparatorluğu'nun son zamanlarında ortaya çıkan otorite boşluğu, gerek korsanlık sorunu ve gerekse Parth tehdidi, Roma'nın bölge yönetiminde belirleyici unsurlar olmuştur.

Romalılar, Anadolu'daki düzenlemeleriyle henüz Roma egemenliğine alınarak bir eyalete dönüştürülememiş doğu bölgelerini yerel hükümdarlara bırakmışlardır. Bir başka ifadeyle Anadolu'nun verimsiz, yönetilmesi güç, konumu itibarıyla kontrolü zor ve her zaman baş ağrıtabilecek sahalardan Roma'ya bağımlı krallara bırakılmıştır (Syme, 1939: 325; Levick, 1967: 25). Roma'nın Anadolu'da uyguladığı dağlık bölgeleri yerel hükümdarlara bırakma politikasında bağımlı krallar, bu bölgelerden şahsen sorumlu tutulmakta, ancak buraları istedikleri gibi yönetebilmekteydiler. Fakat bu küçük krallıkların hiçbirisi, halklarından kuvvet toplamak için gerekli güç ve vasıtalara sahip değillerdi. Bunun sonucu olarak bağımlı krallıklar sistemi, Roma'nın Anadolu egemenliği sırasında sorunsuz ve düzenli bir şekilde işlemiştir (Shaw, 1990: 229). İşte Roma'nın Anadolu yönetim olgusu, başında Roma'nın güvenini kazanmış yerel önderlerin ya da rahip-kralların bulunduğu prensler vasıtasıyla yönetim esasına dayanmaktadır. Genellikle yerel güçlerin ve kültürlerin ön plana çıkartıldığı ve kişisel dostluk bağlarıyla güçlendirilmiş bu yönetim tarzının en karakteristik örneğini Doğu Kilikya'da M.Ö. I. yüzyıl ortalarından M.S. I. yüzyıl başlarına kadar hüküm sürmüş olan Tarkondimotos Krallığı oluşturmaktadır.

¹ Haritanın hazırlanmasında Arslan 2000, Harita VI'dan faydalanılmıştır.

ROMA CUMHURİYETİ’NİN DOĞU AKDENİZ YÖNETİCİLERİ VE TARKONDİMOTOS KRALLIĞI

Pompeius’un Kilikya’daki Düzenlemeleri ve Tarkondimotos Krallığı

Roma’nın Doğu Kilikya bölgesiyle ilişkisi, aslında sosyolojik, politik ve ekonomik olmak üzere birden fazla boyuta sahip bir olgu olan korsanlık sorunuyla başlamıştır². M.Ö. 67 yılında korsanlığın son haddine ulaşması ve Roma’yı tehdit eder bir duruma gelmesi sonucu Pompeius, hazırlanan “*Lex Gabina (= Gabinius Yasası)*”nın kendisine tanıdığı çok geniş yetkilerle³ Kilikya korsanlarını cezalandırmak için görevlendirilmiştir (Mutafian, 1988: 196). Kısa bir süre içerisinde Akdeniz’in batı ve doğu bölgelerindeki korsanlık faaliyetlerine son veren Pompeius, iyi gemilerden oluşmuş bir donanmayla Kilikya üzerine yürümüştür (Plutarkhos, *Pompeius*, 28, 3). Korakesion açıklarında Pompeius’un donanmasına yenilen korsanlar geri çekilmek zorunda kalmışlar, elçi göndererek teslim olduklarını bildirmişlerdir. Üç ay içerisinde korsanlardan bin üç yüz geminin ele geçirilmesi ve otuz bin mürettebatın öldürülmesi sonucu, tüm Kilikya korsanlardan temizlenerek Roma etkisi altına girmiştir (Houwink ten Cate, 1961: 36).

Sorunun askerî boyutunun bu şekilde çözülmesinden sonra Pompeius için yapılacak iş, yönetim çözümüne bir başka ifadeyle Kilikya’ya verilecek yeni statüye karar vermektir (Mutafian, 1988: 196). Bu amaçla M.Ö. 64 yılında Amisos (= Samsun)’ta Anadolu eyaletleri için oldukça kapsamlı idarî düzenlemeler yapmıştır. Bu eyaletler içerisinde tahmin edileceği üzere Kilikya da bulunmaktadır⁴. Pompeius tarafından yapılan düzenlemelerle Kilikya Eyaleti, son fetihlerden dolayı genişletilmiş ve daha önemli hale getirilmiştir. Roma’lı general kendisine Senato tarafından verilen “*Imperium consulare maius*” yetkisine dayanarak, başkent Tarsus olmak üzere Pamphylia bölgesi de dahil, Khelidonia (= Kırılğaç) Burnu’ndan Issos (= Kinet Höyük)’a kadar tüm kıyı bölgesiyle iç kesimde Isauria’yı kapsayan bir Provincia Cilicia (= Kilikya Eyaleti) oluşturdu (Syme, 1939: 299 vd.; Kaya, 2005: 18)⁵. Bu şekilde Pompeius, Kilikya Eyaleti’ni adını taşıdığı bölgeyle ilişkilendirmiş ve ismen

² Korsanlığın ortaya çıkışı, sebepleri ve yayılışı konusunda detaylı bilgi için bkz. Rauh vd., 2000: 151 vd.; Ünal-Girginer, 2007: 226 vd.

³ Mithridates ve Tigranes’e karşı yapılmakta olan savaşın idaresiyle Kilikya, Bithynia ve Asia eyaletleri valilikleri de onun yetki alanı içerisindeydi. Pompeius’un yetkisi için bkz. Cicero, *leg. Man.*, 35; Piganiol, 1930: 352.

⁴ Pompeius’un yaptığı bu düzenlemede Kilikya, güneydoğuda Suriye Eyaleti ve kuzeyde Kappadokia Krallığı arasında stratejik bir konumda yer almaktadır. İçerilerde yer alan ve daha az Hellenleşmiş karışık sahalara ise, Galatia kralı Deiotaros, Kappadokia kralı Ariobarnazes ve Kommagene kralı I. Antiochos gibi polis görevi yüklenmiş yerel ve Roma’ya bağımlı krallara emanet edilmiştir. Ayrıca Kilikya Eyaleti’nin içerisindeki dağlık sahalarda meşhur Olba Tapınak Krallığı gibi Pompeius’un devamına izin verdiği küçük prenslikler vardır. Yine Isauria dağlık bölgesinde kendilerine önemli görevler verilmiş yerel yöneticiler söz konusudur (Mutafian, 1988: 196). Antik kaynaklarda Pompeius’un Kilikya’da yapmış olduğu düzenlemeler için bkz. Appianos, *Mithridates*, 96; Plutarkhos, *Pompeius*, 28; Strabon, XIV, 3, 3.

⁵ M.Ö. 57-51 yılları arası Kilikya Eyaleti valiliği görevinde bulunan P. Cornelius Lentulus Spinther, Apameia (= Dinar), Synnada (= Şuhut) ve Kibyra (= Gölhisar) conventuslarını da bu eyalete kattı. Eyalete sonradan ilave edilen bu üç yerleşim, Anadolu’nun batısından gelerek Kilikya Eyaleti üzerinden Suriye’ye ulaşan önemli bir askerî yolun üzerinde bulunmaktaydı (Özsait, 1985: 78). Yine Spinther’in proconsul olduğu M.Ö. 56 yılında Kıbrıs Adası da eyalete katıldı (Cassius Dio, XXXIX, 12-16). Öyle anlaşılıyor ki bu son ilaveler, Kilikya’nın Roma için stratejik önemini daha da artırmıştı. Zira bu eyalet, Asia’nın diğer eyaletlerinden daha az zengin olmasına rağmen –ki bu

Seleukoslar hâkimiyetinde gözüken Kilikia Pedias'ı da Kilikya Eyaleti topraklarına eklemiş oldu (Ünal-Girginer, 2007: 232). Pompeius'un yapmış olduğu bütün bu düzenlemeler sonucu tarihinin en geniş sınırlarına ulaşmış olan eyalet, her iki Kilikya'yı da kapsamaktaydı (Ünal, 2006: 82). Pompeius'un korsanları yenmesi sonucu Dağlık ve Ovalık Kilikya coğrafi olarak birleştirilmiş olmasına rağmen, aynı eyalet içersisinde yönetim açısından parçalanmış bir yapının ortaya çıktığı dikkatlerden kaçmamaktadır. Gerçekten tapınak devletleri, şehirler ve hanedanlara bakıldığı zaman bu uygulamanın birden fazla politik gücü bir arada barındırdığı anlaşılmaktadır (Jean, 2001: 6).

Pompeius'un Kilikya için yapmış olduğu düzenlemelerdeki amacı, daha önceki merkezi devletlerin yaptığı gibi, öncelikle kıyı şeridini ve Adana Ovası'nı kontrolüne almaktı (Shaw, 1990: 222). Bunun ilk somut adımını esir aldığı korsanları buradaki eski ve yeni şehirlere yerleştirerek atmış oldu. Bu şekilde insansız durumda bulunan Doğu Kilikya şehirlerini iskâna açmak suretiyle stratejik açıdan Roma için son derece önemli olan bölgede güç sahibi olmayı amaçlamıştır. Korsanlara karşı verilen mücadeleler sırasında şehirlerin çoğu büyük ölçüde tahribata uğramıştı. Pompeius, kötülüklerinden değil, ancak yoksulluk nedeniyle bu hayata bulaşmış korsanları Mallos (= Kızıлтаhta), Adana, Epiphaneia (= Burnaz Han) ve Soli (= Viranşehir) gibi boş veya az nüfuslu şehirlere yerleştirmiştir. Nitekim antik kaynaklar Pompeius'un korsanlardan büyük bir kısmını Soli'ye yerleştirip, şehre kendi adını vererek Pompeiopolis'e çevirdiğinden söz etmektedirler (Strabon, XIV, 3, 3; Cassius Dio, XXXVI, 37, 6)⁶. Bu şekilde M.Ö. 67 yılında Romalı komutan Pompeius tarafından kesin olarak yenilgiye uğratılan Kilikya korsanlarının Doğu Kilikya sahillerine ve sahile yakın yerlere yerleştirilmesi bölgenin tarihinde yeni bir dönemin başlamasına sebep olmuştur (Sayar, 2000: 3).

Öte yandan Kilikia Trakheia ve Kilikia Pedias'ta Roma hâkimiyetini pekiştirerek daha sağlam temellere oturtmak ve bölgede güç sahibi olmak için alınan bu tedbirler, Ovalık Kilikya'nın stratejik açıdan ne kadar önemli olduğunu göstermesi bakımından da büyük önem taşımaktadır. Önceleri Kappadokia kralı Arkhaleos'un denetimine verilen Doğu Kilikya kentlerinde Seleukoslar İmparatorluğu'nun son zamanlarında ortaya çıkan yönetim sorununun devam ettiği görülmüştür. İşte bunun üzerine Romalılar, bölgedeki iktidar boşluğunu doldurmak ve otorite boşluğundan kaynaklanan sorunların bir daha yaşanmasını önlemek için Kilikya'nın doğu bölümlerinin kontrolünü Kastabala (= Bodrum Kalesi)⁷

dönem Roma yöneticileri Anadolu eyaletlerine sadece gelir kaynağı olarak bakıyorlardı- her zaman consuller tarafından yönetilmiştir. Pompeius Kilikyası da denilen ve sahip olduğu sınırlarla birinci derecede askerî öneme sahip bir bölge durumunda olan M.Ö. 56 Kilikyası, özellikle M.Ö. 50 yılına kadar Batı Anadolu'dan Suriye'ye ana yol olmuştur. Bir sahil koruma merkezi durumuna gelmiş olan Kilikya, korsan saldırılarını önlemede de önemli roller üstlenmiştir (Magie, 1950: 1595).

⁶ Öyle anlaşılıyor ki Pompeius yenilmiş korsanları sadece Kilikya'nın boş kalmış şehirlerine yerleştirmekle kalmamış, çok daha uzaklara da dağıtmıştır. Zira antik yazarlarda M.Ö. 35 yılında Güney İtalya'da yer alan Tarente'de çorak bir araziye işlemeye çalışan ve muhtemelen Korykos'lu deniz korsanı olan bir ihtiyardan söz edilmektedir (Gough, 1954: 53; Mutafian, 1988: 221).

⁷ Kastabala'nın Hititler'den başlayarak kutsal bir merkez ve Kilikya'nın bölgesel başkentlerinden birisi olduğu düşünülmektedir (Casabonne, 2002: 33). Nitekim M. C. Trémouille, Hitit metinlerinde geçen kutsal şehir Kummani'yi Kuzey Kataonia'daki Komana/Şar'a eşitleyen genel görüşe karşı çıkarak, onu Doğu Kilikya'da yer alan Kastabala'ya eşitlemiştir (Trémouille, 2001: 66 vd.). Karatepe civarındaki köylerde bulunan Aramice yazıtlardan burada ana tanrıça Kubaba'ya tapınıldığı anlaşılmaktadır (Dupont-Sommer, 1964: 7-15). Kastabala'nın kutsal şehir statüsünün Hellenistik ve Roma Çağı'nda da devam ettiği anlaşılmaktadır. Zira Karatepe'nin 10 km kuzeyinde yer alan Bahadırlı Köyü'nde Kastabala hakkında bilgi veren M.Ö. V.-IV. yüzyıla ait bir sınırlı taş

merkez olmak üzere Tarkondimotos adında yerel bir lidere bırakmışlardır (Jones, 1971: 203 vd.; Sayar, 2001: 373 vd.). Krallığın ilk dönemleri hakkında ne antik kaynaklarda, ne de sikkelerde bir bilgiye rastlanmamaktadır. Bu konuda tek bilinen şey, Kastabala'da bulunan bir onurlandırma yazıtında (Heberdey-Wilhelm, 1896: 28, no. 63) geçen Strato'nun Tarkondimotos⁸'un babası olduğudur. Nitekim oğullarından birisinin de bu adı taşıdığı hanedanlığın soyağacından anlaşılmaktadır⁹.

Tarkondimotos Krallığı'nın ilk zamanları ve kökeninde olduğu gibi, Kastabala merkezli bu krallığın kesin sınırları da maalesef tam olarak bilinmemektedir. Antik kaynaklar ve arkeolojik buluntular, Tarkondimotos'un hâkimiyetindeki bölgenin genişliği konusunda kesin bir bilgi vermemektedirler. Ancak Kastabala'da bulunan bir yazıtta (Heberdey-Wilhelm, 1896: 28, no. 66) Tarkondimotos'un *toparch* (üst yönetici) olarak onurlandırılması, Tarkondimotos'un kontrolündeki bölgenin Seleukoslar Devri'ndeki yerel yönetim birimlerinden olan *toparchia*'lardan birinin devamı olabileceği şeklinde yorumlanmıştır (Çambel-Akman, 2008: 127). Sözü edilen yazıttan Kastabala şehrinin Kastabalis adında bir bölgeye sahip olduğu da anlaşılmaktadır (Sayar, 2001: 377). I. Tarkondimotos'un hükümdarlığı sırasında Kastabalis büyük ihtimalle Anazarbus'a ait olup şehrin kuzeyinde yer alan bölge, Toros sıradağlarına ve muhtemelen Epiphaneia (= Burnaz Han) civarına kadar uzanmaktaydı. Hieropolis-Kastabala ve Anazarbus (= Kozan-Dilekkaya)'un kuzeyinde bu dönemde Augusta, Flaviopolis ve Eirenopolis'ten oluşan sadece üç kent kurulmuştu. Daha kuzeyde yani Feke, Saimbeyli ve Tufanbeyli istikametinde Komana/Şar ve birkaç merkez dışında henüz bir kente rastlanmamaktadır. Buralara ne Tarkondimotos ne de Roma hâkimiyeti girebilmişti. Öyle anlaşılıyor ki bölge tıpkı Dağlık Kilikya'nın kuzey kesimlerinde ve Isauria'daki Ketis bölgesinde olduğu gibi çeşitli boy ve kabileler tarafından yönetilmekteydi (Ünal-Girginer, 2007: 232).

O halde henüz yeni Roma hâkimiyetine girmiş olan Ovalık Kilikya'nın Toroslara doğru uzanan kuzeydeki iç kesimlerinin Romalılar ve Tarkondimotos tarafından ne derece kontrol edilebildiği

---

bulunmuştur. Ahamenidler çağına ait Aramice yazıt, Pirvaşua adını da taşıyan Anadolu Ana Tanrıçasının arazisinden Kastabala olarak söz eder (Çambel-Akman, 2008: 125). İşte Seleukoslar kralı IV. Antiochos Epiphanes (M.Ö. 175-164) kentte uzun zamandan beri tapınım gören ve kökleri Geç Hitit dönemine kadar uzanan Pirvaşua'dan türetilmiş olan tanrıça Perasia tapınağından ötürü kente kutsal şehir adını vermiştir. Burada tanrıça Artemis Perasia adına görkemli törenlerin yapıldığı bilinmektedir (Strabon, XII, 2, 7; Robert, 1964: 53 vd.). Öte yandan yine burada bulunan yazıtlar yardımıyla şehrin antik dönemdeki bir diğer adının da Hieropolis olduğu anlaşılmıştır (Bent, 1890: 234 vd.; Heberdey-Wilhelm, 1896: 25-31). M.Ö. I. yüzyıl ile M.S. I. yüzyıl arasında Tarkondimotos yerel krallığının başkentliğini yapmış olan Kastabala hakkında XX. yüzyıl ağırlıklı olmak üzere yapılmış gezi ve araştırmalarla geniş kaynakça için bkz. Robert, 1964: 17-43; Syme, 1995: 153 dn. 3; Sayar, 2000: 12, dn. 3; Casabonne, 2002: 31 vd.

⁸ Ne antik kaynaklarda, ne sikkelerde ne de yazıtlarda Strato'nun kral olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlanmadığı için, Kastabala yerel krallığının kurucusu olarak kabul edilen Tarkondimotos için bkz. Stein, 1932: 2297-2298; Calder, 1912: 105-109; Syme, 1995: 161-165.

⁹ Tarkondimotos Krallığı, eski Seleukoslar İmparatorluğu'nun enkazından doğmuştu ve görüldüğü kadarıyla da Grek tarzı bir yönetim uygulamıştı. Tarkondimotos hanedanlığının soyağacı incelendiği zaman Grek makam ve ünvanlarının kullanıldığı, çeşitli Grek ve Romalı isimlerin seçildiği görülmektedir (Magie, 1950: 1240, dn. 53; Tobin, 2001: 382). Tarkondimotos'un babasının ismi Strato, oğlununki ise Laios idi. Bir başka oğlu da babasının ismini aldığı halde tipik Hellenistik hanedanlık ünvanı olan Philapator'u taşımaktaydı. Sadece Tarkondimotos'un kendi adı özellikle Kilikia Trakheia'da yaygın olan eski Luwi Fırtına Tanrısı Tarhunt'tan geliyor ve onun kökenine işaret ediyordu (Syme, 1995: 163). Tarkondimotos hanedanlığının soyağacı için bkz. Tobin, 2001: 382, dn. 15.

tartışmalıdır. Muhtemelen Tarkondimotos, Pyramos (= Ceyhan) Nehri kıyısındaki Mopsuestia (= Misis/Yakapınar), Mallos, Magarsos ile birlikte liman şehri Aigeai'yi kontrol altında tutuyordu¹⁰. Tarkondimotos, bu şekilde Issos Körfezi yoluyla denize bir bağlantı sağlamayı düşünmüş olmalıdır (Gough, 1952: 93, dn. 30). Öte yandan Tarkondimotos'un bir filoya sahip olması hâkimiyet sahasının batı sınırının sahile bağlantısı olduğuna şüphe bırakmamaktadır. Ayrıca bu filoya gemi yapımı büyük kereste kaynakları gerektirdiğinden hâkimiyetinin bu yöndeki sınırı hiç olmazsa Kalykadnos (= Göksu) Havzası'nın doğu bölümlerine kadar uzanmış olmalıdır (Syme, 1995: 162). Nitekim Antik yazarlardan Cassius Dio'ya göre II. Tarkondimotos, Elaiussa-Sebaste (= Ayaş)'ye kadar olan bütün sahil şeridini kontrol altında tutmaktaydı (Cassius Dio, LIV 9).

Cicero'nun Kilikya Eyaleti Valiliği ve Roma İç Savaşları Sürecinde Kral Tarkondimotos'un Rolü

M.Ö. 51 yılında Kilikya'ya *proconsul* olarak atanan Marcus Tullius Cicero, aynı yılın 18 Eylülünde Lykaonia-Kappadokia sınırında bulunan Kybistra (= Ereğli)'ya ulaşmıştır (Cicero, *ad. Fam.*, XV 4, 3; Hunter, 1913: 80). Burada iken kendisine Torosların ötesinde “*Roma halkının en iyi dostu ve en sadık müttefiki*” olarak düşünülen Amanos dağları kralı Tarkondimotos'un bir mektubu ulaştırılmıştır¹¹. Öyle anlaşılıyor ki Cicero'nun Kybistra'daki üssünden ayrılmasından sonra Roma gözetim ve kontrolü, büyük ölçüde dağlardaki güç sahibi insanlarla kurulan kişisel temaslara bağlıydı. Amanoslar çevresinde bu görevi üstlenmiş kişi ise, Tarkondimotos idi¹².

Bu arada Cicero bir başka bağımlı krallık olan Kappadokia'nın kralından Parthların Kappadokia'yı değil, ama Suriye ve Kilikya'yı tehdit eden daha güneyde bir yolu izlediklerini öğrenmiştir (Cicero, *ad. Fam.*, XV, 4, 7). Pacoros liderliğindeki büyük Parth ordusu, Suriye'nin kuzeydoğusundan Fırat'ı geçerek doğudan Ovalık Kilikya'ya girmiş ve Cicero'nun eyalet sınırlarına dayanmıştı. Bunun üzerine artık Kappadokia tehdit altında olmadığından Cicero ve birlikleri Parthları Ovalık Kilikya'da karşılamak üzere harekete geçmişlerdir. Cicero, on beş gün sonra 5 Ekimde Tarsus'a ulaşmıştır (Cicero, *ad. Att.*, V, 20, 2-3). Yollardan geçerken Kilikya içlerine kadar sızmış olan Parth süvarileri, Epihanea'daki Roma birliği ve diğer Roma süvarileri tarafından ortadan kaldırıldılar (Magie, 1950: 397).

¹⁰ Genellikle Yumurtalık'a eşitlenen (Jones, 1971: 203; Magie, 1950: 1241; Sayar, 2001b: 198) Aigeia kentinin faklı olarak İskenderun Körfezi'ndeki Muttalıp Höyük (= Mutlubake)'ye lokalizesi için bkz. Tobin, 2001: 386.

¹¹ Söz konusu mektupta Parth kralı Orodos'un oğlu Pacoros'un kalabalık bir süvari birliğiyle Fırat'ı aştuğu bildirilmektedir: “...in finibus Lycaoniae et Cappadociae mihi litterae redditae sunt a Tarcondimoto, qui fidelissimus socius trans Taurum amicissimusque populo Romano existimatur, Pacorum Orodos regis Parthorum filium cum permagno equitatu Parthico transisse Euphratem et castra posuisse Tyabe magnumque tumultum esse in provincia Syria excitatum” (Cicero, *ad. Fam.*, XV, 1, 2). Öte yandan Tarkondimotos'un M.Ö. 64-31 yılları arasında kapsayan bölge yönetiminde en dikkate değer nokta, Romalılar ve Parthlar arasında salıncak politikası izlemek durumunda kalmış olmasıdır. Çünkü Tarkondimotos Krallığı, Seleukoslar İmparatorluğu'nun yerini alma mücadelesi veren iki güç arasında tampon bir saha oluşturmaktaydı. Bu konuda bkz. Sayar, 2000: 6; Sayar, 2001a: 374.

¹² Aslında durum Isauria bölgesi kesiminde de aynı olup, Antipater adında bir tiran Derbe'deki kalesinden Isauria dağlarının kuzeybatı eteklerini kontrol etmekteydi. Her ne kadar Antipater, bir eşkıya olarak tanımlansa da Cicero, M.Ö. 51 yılı Eylül ayında bölgenin bu yerel ve en güçlü beyinin misafiri olmuş ve onunla kişisel dostluk kurmuştur (Belke-Restle, 1978-1980: 7; Shaw, 1990: 226).

Her ne kadar Parth tehdidinin Ovalık Kilikya için önemsiz olduğu anlaşılırsa da olaylar çevre sakinlerini karıştırmaya yetmiştir. Bundan dolayı M.Ö. 51 yılı sonbaharı başlarında Cicero, Amanos dağlarında yaşayan ve Roma’nın ezeli düşmanı olan isyancı kabileler üzerine yürümüştür. Ovalık Kilikya’ya gelmesinin üzerinden çok fazla bir zaman geçmeden Tarsus’tan Mopsuestia’ya yürüyen Cicero, Epiphaneia’dan başlayarak dağlık bölgede aralarında Erena’nın da yer aldığı çok sayıda güçlü kaleye saldırılar düzenlemiştir. Buradaki kabile mensuplarından kimisi öldürülmüş, kimisi de esir edilmiştir. Çoğu köy yerleşmeleri yerle bir edildikten sonra askerler Issos’a çekilmiş ve burada Romalı galip komutan imparator ilan edilmiştir (Cicero, *ad. Att.*, V, 20, 3; Tobin, 2004: 6). Cicero, bir hafta sonra kendilerine Eleutherokilik (= Özgür Kilikyalılar) adını veren ve ne Seleukoslar ne de Pompeius tarafından hakimiyet altına alınamamış olan dağlı kabileler üzerine yürümüştür. Bizzat Cicero tarafından medeniyetten mahrum kalmış yabani vahşiler olarak tanımlanan (Cicero, *ad. Att.*, 20, 5) bu kavmin toprakları, Cicero’nun seferleri nedeniyle ovoidan kaçanlar için iyi bir sığınak oluyordu. Cicero, bu yerel halkın direncini kırmak ve Roma yönetiminin bölgedeki itibarının iadesini sağlamak için onların ezilmesi gerektiğini düşünüyordu (Shaw, 1990: 225). İki aya yakın süren bir kuşatmadan sonra bölgedeki şehirler ele geçirilmiş ve buradaki kavimler itaat altına alınmıştır (Cicero, *ad. Fam.*, XV, 4, 10).

Öte yandan Cicero’nun Amanoslara yaptığı sefere dair kayıtları, Roma kontrolündeki Adana Ovası’nın her tarafının muhaliflerle çevrili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu arada bölgenin etrafını çevreleyen dağlar üzerinde egemenlik kurmak söz konusu olmadığından bu dağlar, ova için sürekli bir tehdit unsuru oluşturmuştur. Bu açıdan Amanos dağları, Roma yönetiminin yerleştirilmesi çabaları karşısında otonom bir yapıya sahip dağlık bölgelerin sebep olduğu sorunları bütün açıklığıyla gözler önüne sermektedir. Cicero’nun askerî güç kullanma ve cezalandırmada başvurduğu sertlik de Roma’nın soruna verdiği tepkinin boyutunu ortaya koyması bakımından önemlidir. Adana Ovası’nın çevresindeki bu sahalar, Parthların batıdaki öncü kuvvetleri karşısında Roma’nın uzak doğu sınırındaki en zayıf noktasını da oluşturmaktaydı (Shaw, 1990: 224).

Cicero’nun söz konusu kayıtlarında Roma’nın bu bölgedeki sadık müttefiki Tarkondimotos’un katkısından hiç söz edilmemiş olması da dikkat çekicidir. Burada Tarkondimotos’tan henüz bir kral olarak söz edilmemektedir. Onun kral ünvanını alması, Cicero’nun Kilikya Eyaleti valiliği görevinin sona ermesinden yaklaşık on yıl sonra gerçekleşecektir. O halde Tarkondimotos hala Amanos dağlarının kontrolünü bile tam anlamıyla sağlayamamış olmalıydı (Syme, 1995: 161).

M.Ö. 49 yılında Caesar ve Pompeius arasındaki iç savaş, Ovalık Kilikya’da da yankı bulmuş ve bölge bir yıl sonraki Pharsalus Savaşı’nda Pompeius’un yanında yer almıştır. Bu bağlamda Kastabala kralı Tarkondimotos, sözü edilen mücadele sürecinde pek çok doğulu hükümdar gibi Pompeius tarafında yer almış ve onun donanmasının hazırlanmasında en büyük yardımcısı olmuştur¹³. Her ne kadar kendisi doğrudan Pompeius için savaşmamış olsa da ona yardım için gemiler gönderdiği bilinmektedir (Cassius

¹³ Tarkondimotos, gemiler için kereste temin etmişti. Bunun yanında Galatia kralı Deiotaros ve Kappadokia’lı Ariobarnazes birliklerini Pompeius’un emrine vermişlerdir. Aslında bütün bu çabalar bir filo oluşturmaya yönelik olup Pontos’tan Kilikya’ya kadar olan bütün Anadolu şehirlerine ve Rodos başta olmak üzere adalara, ellerinde bulunan her türlü gemiyi verme yükümlülüğü getirilmiş ve ilave gemilerin yapılması emredilmiştir. Özellikle gemi vermeyen iç bölgelerdeki şehirlerden para da istenmişti. Tahtlarını Pompeius’a borçlu olan krallıklarının bu mücadeledeki rolü ve onlara getirilmiş olan yükümlülükler konusunda detaylı bilgi için bkz. Magie, 1950: 402-403.

Dio, XLI, 63, 1). Tarkondimotos, Pompeius'un yenilmesi ve Mısır'da öldürülmesinden sonra, Pompeius'un taraftarlarını tuzağa düşürerek Caesar'a teslim etmiştir. Muhtemelen bu davranışıyla Caesar'ın güvenini kazanmayı ve kendi konumunu güçlendirmeyi amaçlamıştır ki bunda da başarı kaydettiği anlaşılmaktadır (Sayar, 2000: 4).

M.Ö. 47 yılında Caesar, muzaffer bir komutan olarak Mısır'dan Anadolu'ya giderken, bütün eyalet şehirlerinin temsilcilerini Tarsus'ta toplamış ve buranın idaresini bir düzene bağlamıştır (Mutafian, 1988: 203; Tobin, 2004: 6). Affedilen ve toplantıya katılanlar arasında muhtemelen Caesar tarafından kendisine vatandaşlık verilmiş olan Tarkondimotos da bulunmaktaydı (Ünal-Girginer, 2007: 237). Caesar'ın Tarkondimotos'u affının ayrıntıları tam olarak bilinmemekle birlikte, Tarkondimotos'un bu dönemde doğan bir kızına Julia adını vermesi ve torununun Gaius Julius Strato adını taşıması dikkatlerden kaçmamaktadır. Tarkondimotos'un kızına kendisini affetmesinden dolayı Pharsalus Savaşı'nın galibinin adını verdiği tahmin edilmektedir. Ayrıca Tarkondimotos'un Strato adındaki torununun ilk ve ikinci adının Gaius Julius olmasını da aynı çerçevede değerlendirmek gerekmektedir (Tobin, 2001: 383).

M.Ö. 44 yılının 5 Martında cumhuriyetçilerden M. Brutus, G. Cassius ve arkadaşları tarafından Caesar'ın öldürülmesiyle Roma'da yeniden İç savaşlar (Bellum Italicum) başlamıştır (Plutarkhos, *Caesar*, 72). Roma'da durumun aleyhlerine dönmesi üzerine doğuya kaçan Brutus ve Cassius, Anadolu'da Antonius ve Octavianus ile yapacakları savaş için gerekli para, gemi ve teçhizat teminine başlamışlardır. Bu arada M.Ö. 43 yılının 27 Kasımında M. Antonius, Octavianus ve Lepidus aralarında anlaşarak II. Triumvirliği (= Üçlü Yönetim) kurdular (Akşit, 1976: 31). M.Ö. 43 yılı, yapılan Triumvirat antlaşması gereğince Caesar'ın ölümüyle sonuçlanan komployu hazırlayanların takibiyle geçmiştir. İşte Caesar'ın öldürülmesiyle başlayan iç savaşlar sürecinde Kilikya Eyaleti'ndeki düzen bir kez daha bozulmuş ve karanlık günler yeniden geri gelmiştir. Her şeyden önce Tarkondimotos, kendisini bir kez daha Roma iç savaşlarının içerisinde bulmuştur. Roma'dan kaçarak Suriye Eyaleti'ni ele geçiren suikastçi Gaius Cassius, Tarsus halkını ve Tarkondimotos'u kendisiyle ittifaka zorlamıştır. Philippi Savaşı öncesi Tarkondimotos, Cassius'a asker vermeyi reddetmesine rağmen, Brutus'un kuvvet kullanması nedeniyle isteksiz de olsa Cassius'un safında yer almak zorunda kalmıştır (Cassius Dio, XLVII, 26; Mutafian, 1988: 203; Ramsay, 2000: 112).

Marcus Antonius'un Kilikya Politikası Çerçevesinde Ovalık Kilikya ve Tarkondimotos Krallığı

M.Ö. 42 yılında Philippi'de yapılan savaşta Caesar katillerinin yenilerek ortadan kaldırılmasından sonra kurulan *triumvirlik*'in üyeleri, Roma hâkimiyet alanlarını paylaşmışlardır. Bu paylaşımında Doğu Akdeniz ve dolayısıyla Kilikya bölgesi, Antonius'un kontrolüne bırakılmıştır (Sayar, 2001a: 374).

Antonius, Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi, elinde bulundurduğu Ovalık Kilikya'nın doğu kesiminde de büyük ve güçlü krallar yerine, başında Roma'nın güvenini kazanmış yerel önderlerin bulunduğu krallıklar yoluyla egemen olma politikasını tercih etmiştir. Bu politika gereğince Antonius, Kastabala kralı Tarkondimotos ile işbirliği halinde olunmasının avantajlarını görmüş ve Roma çıkarları doğrultusunda onu kendisine bağlamıştır (Sayar, 2001a: 373). Tarkondimotos, Pompeius'un korsanları Doğu Kilikya sahil kentlerine yerleştirmesiyle başlattığı bağımlı krallar tayin etme politikasının bir

sonucu olarak bölgeyi uzun zamandan beri elinde tutmaktaydı. Tarkondimotos, Antonius’u kendisinin düşmanı olan Caesar katillerinin yanında yer almaya zorlandığına ikna ederek M.Ö. 40 yılında onun müttefiki olmuştur (Levick, 1996: 647). Böylece Antonius, bu zamana kadar bölgesel bir hükümdar olan Tarkondimotos’a Roma’ya olan bağlılığından ve cesaretinden dolayı krallık ünvanını vermiştir (Sayar, 2001a: 374).

Bölgenin antik çağı konusunda önemli bilgiler veren Strabon, kronolojik olarak belirsiz bir pasajında Tarkondimotos ve krallığı konusunda şunları kaydetmektedir:

“Mallos’tan sonra, demirleme yeri bulunan ve küçük bir köy olan Aigeai’ye ve bundan sonra gene bir demirleme yeri bulunan Amanides kapılarına gelinir. Burada Toroslardan aşağıya sarkan ve Kilikya üzerinde doğuya doğru uzanan Amanos dağları son bulur. Burası, daima kaleleri eline geçirmiş olan çeşitli, kuvvetli tiranlar tarafından yönetilmiştir. Fakat benim zamanımda önemli bir kişi hepsinin efendisi olarak kendini kabul ettirmiş, doğruluğu ve dürüstlüğü nedeniyle Romalılar tarafından kral ilan edilmişti. Krallığı soyundan gelenlere veraset yoluyla bırakmış olan Tarkondimotos’u kastediyorum” (Strabon, XIV, 5, 18).

Strabon’un bu ifadelerinden, Tarkondimotos’un Ovalık Kilikya’nın doğusundaki bazı yerel halk topluluklarının başında bulunan aşiret reisleri üzerinde kontrolü sağlayarak buraların hâkimi olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan Tarkondimotos’un Romalılar tarafından bölgenin lideri olarak tanınmasının ve bölgenin hâkimi ilan edilmesinin nedenlerinin başında Strabon’un bahsettiği kahramanlıklarından daha önemlisi, Roma için güvenilir bir müttefik olduğunu defalarca kanıtlamış olması gelmekteydi¹⁴. Ayrıca Tarkondimotos’un paraları üzerindeki Romalı tarzı resimler de onun Roma’dan bulduğu destek yanında yeni bir kral olarak Roma’ya olan sadakatinin delilleri olarak kabul edilmelidir¹⁵. Anadolu ve Mezopotamya arasında stratejik bir konumda yer alan Doğu Kilikya ve Amanoslar bölgesinin kontrolü, Romalılar için büyük önem taşımaktaydı. Bunun için bölgede çok güvenilir bir yerel güce ihtiyaç duymaktaydılar. Tarkondimotos’un Toros ve Amanoslar bölgesindeki yerel kabileler üzerindeki etkisi nedeniyle Romalılar ona sıcak bakıyorlardı. Ayrıca Tarkondimotos, önceden bir korsan şefi olmasına rağmen hem araziye hem de Doğu Akdeniz ve Kilikya sahillerini iyi tanıdığından Romalıların hizmetinde onlara çok yararlı olmaktadır (Syme, 1995: 163; Sayar, 2001a: 374).

Antonius, M.Ö. 39 yılında Anadolu’yu yeniden düzenlerken Kilikia Pedias’ı Suriye Eyaleti’ne bağlamıştı. Ovalık ve Dağlık Kilikya arasındaki bölgede Tarkondimotos yönetiminde başkenti Hieropolis-Kastabala olan bağımlı bir krallık oluşturuldu (Strabon, XIV, 5, 18; Hild-Hellenkemper,

¹⁴ Tarkondimotos’un Seleukoslar İmparatorluğu’nun yıkılmasından sonra ortaya çıkan iktidar boşluğunu zamanında gördüğü ve politikasını Roma ile iyi ilişkiler kurma temeline oturttuğu, bu amaçla da Roma’nın Doğu Akdeniz’deki yöneticilerine sadakatten hiçbir zaman ayrılmadığı anlaşılmaktadır. Gerçekten de M.Ö. 64 kışında Pompeius’un legatı Afranius’u, Lucullus’un Amanos dağlarına yerleştirmiş olduğu Arap kabilelerinin saldırıları sırasında desteklemesi ve M.Ö. 51 yılında Cicero’nun Kilikya Eyaleti valiliği sırasında Parthların Kilikya’yı istila etmek üzere yığınak yaptıklarını zamanında bildirmesi Romalıların Tarkondimotos’un sadakatine inanmaları için yeterli sebeplerdi. Bu konuda bkz. Sayar, 2000: 4.

¹⁵ Tarkondimotos’un parasının üzerindeki portresi, onu Yunan krallarının kraliyet tacını giymiş halde tasvir etse de o, kısa kesilmiş saçlı, kırışık alnı ve çıkıntılı çenesiyle Roma’lı bir görünüm almıştır. Bu nedenle yeni kral olarak Roma’ya karşı sadakat ve bağlılığını Roma tarzı resmiyle de göstermiştir (Tobin, 2001: 384).

1990: 32; Sayar, 2004: 27). Muhtemelen onun yönetimine daha çok Ovalık Kilikya'nın kuzeydoğusunda bulunan ve kısmen Kappadokia'ya sınır olan iç kesimdeki bölgeler verilmiştir. Bu dönemde örneğin Tarsus'un Romalılar tarafından yönetim merkezi olarak seçilmiş olması yüzünden bu kentin Tarkondimotosların egemenlik sahası içerisine girmediği anlaşılmaktadır (Zoroğlu, 2001: 427). Antonius'un bu krallığı oluşturmaktaki amacı, bölgedeki yönetim sorunlarını gidermek ve Anadolu-Suriye bağlantısını devam ettirmektir. Pompeius ve Cicero, Roma devlet geleneğine uygun olarak bu dönemde tüm bağımlı krallarda olduğu gibi Tarkondimotos'u da "*Roma halkının dostu ve müttefiki*" olarak tanımlamışlardır. Bu şekilde dolaylı kontrol devlet mekanizmaları aracılığıyla uygulanmıştı. Ama Roma'da yaşanan iç savaşlar yüzünden bu kritik bağ kopmuş, bu defa kişisel bağlarla Marcus Antonius ve dolayısıyla Roma'ya bağlı bir kral haline getirilmiştir. Bu dönemde Tarkondimotos, Octavianus ile yaptığı mücadelede kendisinin tarafında yer almıştı. Ayrıca Roma'ya üstün hizmetlerde bulunmuş ve özellikle Parth savaşları sırasında Antonius'a sadakatini çok belirgin bir şekilde göstermiş olmalıydı ki Antonius tarafından *Philantonius* ünvanıyla ödüllendirilmiştir. Böylece Tarkondimotos kendisini Antonius'un izniyle "*Antonius'un kral ve dostu*" olarak tanımlamıştır (Piganiol, 1930: 434; Sayar, 2001a: 374)¹⁶.

M.Ö. 50'li yılların sonunda ve 40'lı yılların başında Roma devleti, iç savaşlar nedeniyle yaşadığı bölünme sürecinde, Anadolu'nun güneyindeki dağlık bölgelerin kontrolü konusunda bir takım güçlüklerle karşılaşmıştır. Romalı yöneticiler, bu bölgelerde kişisel ajanları aracılığıyla aşamalı olarak dolaylı bir kontrole doğru bilinçli şekilde geri çekildiler. Bu sadece Isauria'da değil, Toroslarda ve Adana Ovası'nı çevreleyen Antitoroslarda, kuzeyde Kataonia dağlık bölgesi ve doğuda Amanos dağlarından oluşan dağlık bölgelerde de uygulandı (Shaw, 1990: 227). Bazı Olba paraları üzerindeki ifadelerden anlaşılmıştır ki kutsal Hieropolis-Kastabala şehrinin Tarkondimotos'u nitelemek için kullanmış oldukları *toparch* ünvanı, onlarla sınırlı da olsa ilişki halinde olan Olba Tapınak kralları tarafından da kullanılmıştır (Casabonne, 2002: 35). Bununla birlikte Teukroslar ve Tarkondimotidler olarak adlandırılan iki Kilikya hanedanlığı arasında önemli bir fark dikkat çekmektedir. Gerçekten de Tarkondimotos ve halefleri, Kataonia'nın yöneticileri ve Dağlık Kilikya tiranlarının aksine asla "*Büyük Rahip (Archiereus)*" ünvanını taşımamışlardır (Robert, 1963: 436-437; Casabonne, 2002: 35). Bununla birlikte kuvvetle muhtemeldir ki Tarkondimotos, Kastabala'daki Kubaba/Artemis Perasia kültüründe küçümsenmeyecek bir rol oynamış ve Kastabala kralları, Kastabala Tapınağı'nın rahipliğini de üstlenmiş olmalıydılar (Casabonne, 2002: 35-36).

Bu bağlamda Olba bölgesi için geçerli olan Roma yönetim olgusunun aynı zamanda Ovalık Kilikya'da da uygulandığı anlaşılmaktadır. Bu bakımdan Dağlık Kilikya'da Seleukoslar için Teukrosların işlevi ne anlama geliyorsa Ovalık Kilikya'nın doğusunda kendilerine bir egemenlik bölgesi oluşturan Tarkondimotoslar da Romalılar için aynı anlama geliyor olmalıydı. Ancak Caesar'ın öldürülmesiyle başlayan Roma iç savaşları sürecinde Tarkondimotoslar gibi yerel yöneticilerin Antonius'un Roma'ya karşı başlattığı isyana katılmaları, Antonius'un ortadan kaldırılmasından sonra ise, Roma ile yeniden

¹⁶ Tarkondimotos'un Antonius'a olan sadakati ve dostluğu bastırılmış olduğu paralarda kendisini kral Tarkondimotos Philantonius olarak adlandırmasından da anlaşılmaktadır. Tarkondimotos'un Philantonius ünvanlı ve M.Ö. 40-36 yılları arası döneme ait sikkeleri için bkz. Hill, 1900: 129 vd., 237, Lev. XXXIX, 8; Head, 1911: 735; Magie, 1950: 434, 1283, dn. 18.

ittifak kurmaları gibi olaylardan çıkartılan dersler, Romalıların yaklaşık yarım yüzyıl sonra doğu politikalarını değiştirmelerinde önemli rol oynamıştır (Zoroğlu, 2001: 427).

Octavianus (= Augustus)’un Kilikya’yi Yeniden Düzenlemesi ve Tarkondimotos Krallığı’nın Sonu

Bilindiği gibi Antonius, M.Ö. 31 yılında Actium Savaşı’nda Octavianus’a yenilerek tarih sahnesinden çekildi. Ayrıca söz konusu savaş, Roma’da altmış yıl süren iç karışıklıkları sona erdirerek Principatus (= imparatorluk) devrini başlattı (Akşit, 1976: 31; Mutafian, 1988: 207). Kastabala kralı Tarkondimotos ise, Antonius’un Octavianus ile yaptığı Roma’nın tek hâkimi olma mücadelesinde yine kaybeden taraf olan Antonius’un yanında yer aldı (Plutarkhos, *Antonius*, 61). Octavianus ile Antonius’un Actium’da karşı karşıya gelmeleri sırasında Tarkondimotos hamisine karşı sadakatini bir kez daha göstermişti. Hatta Pharsalus’ta Pompeius’a yardım için sadece gemilerini gönderdiği halde, bu kez bizzat kendisi bir filonun başında mücadeleye katılmıştı. Ne var ki Actium Savaşı’ndan kısa bir süre önce Agrippa’da girdiği küçük bir deniz savaşında ölmüştür (Cassius Dio, LI, 14, 2).

Actium Savaşı’ndan sonra Roma’nın tek hâkimi durumuna gelen Octavianus, hiç vakit kaybetmeden M.Ö. 29 yılında Roma barışını sağlama düşüncesinin sonucu olarak bölgede bir takım idari düzenlemelere girişti. Octavianus, daha önce Caesar örneğinde görüldüğü gibi mağlup olanları hoşgörüyü karşılayarak doğu hanedanlarının çoğunluğunun krallıklarını korumalarına izin verdi. Bu organizasyon çerçevesinde Galatia kralı Amyntas’ın krallığına dokunulmadığı gibi, son savaştaki hizmetlerinin karşılığı olarak Isauria ile Antonius tarafından Kleopatra’ya hediye edilmiş olan Dağlık Kilikya’da verilerek sınırlarını genişletmesi sağlandı (Shaw, 1990: 208). Ancak burada dikkat çekici istisnalardan birisini Kastabala Krallığı’nın oluşturduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki Tarkondimotos, son savaşta öldüğünden yerine oğlu Tarkondimotos Philopator’un geçmesi beklenmekteydi. Ama babasının bir zamanlar Antonius taraftarı olması ve muhtemelen Antonius taraftarı kampaşmaların devam ettiği şüphesiyle Octavianus bu tahta çıkışı on yıl geciktirdi (Cassius Dio, LI, 2, 2; Magie, 1950: 445)¹⁷. Nitekim Cassius Dio’dan Augustus’un, M.Ö. 20 yılında Parthlar tarafından herhangi bir tehlikenin gelmeyeceği konusunda ikna olunca, Tarkondimotos Philopator’a kıyı bölgesinde bulunan ve ölümünden önce babasının elinde bulundurduğu toprakları yönetme hakkını verdiği anlaşılmaktadır (Cassius Dio LIV, 9, 2). Ayrıca Anazarbus’ta M.S. III. yüzyıl başlarında yaptırılmış takım iç yüzündeki taşlardan birinde yer alan bir heykel kaidesi üzerindeki yazıttan, heykelin II. Tarkondimotos Philopator onuruna dikildiği anlaşılmıştır (Sayar, 2001b: 277)¹⁸.

Bu şekilde Actium Savaşı sonrası on yıllığına son verilen Tarkondimotos Krallığı yeniden canlandırılmıştır. Ancak Tarkondimotos babasının krallığının bir bölümünü kaybetmişti. Öyle ki Augustus, Marcus Antonius’un Tarkondimotos’tan ele geçirip Kleopatra’ya hediye ettiği kıyı şeridini Kappadokia kralı Arkhaleos’a vermiştir (Cassius Dio, LIV, 9, 1; Syme, 1995: 162). Bu nedenle Tarkondimotos Philopator’a verilen bölgelerin doğrudan denizle bağlantısı kalmamıştır.

¹⁷ Actium Savaşı’ndan sonra Tarkondimotos Krallığı’nın durumu konusunda detaylı bilgi için bkz. Syme, 1995: 164; Tobin, 2001: 385; Sayar, 2004: 28.

¹⁸ II. Tarkondimotos’un Anazarbus’ta onurlandırıldığına dair bir portre başı için bkz. Özgan, 1988: 369-380.

Öte yandan Augustus M.Ö. 19 yılında Kilikia Pedias'ı ziyaret etmiş, bu ziyaret sırasında II. Tarkondimotos, kralı onurlandırmak için Anazarbus'a Kaisereia adını vererek kentin yeniden kurulmasını sağlamıştır (Sayar, 2001b: 208). Dolayısıyla Tarkondimotos hanedanlığının başkenti olan Kastabala'nın yanında ikinci bir merkez gelişmeye başlamıştır. Tarih boyunca Kastabala dinî yönü ağır basan bir kent¹⁹, Anazarbus ise siyasî nitelikli bir merkez halini almıştır (Çambel-Akman, 2008: 128).

Anlaşıldığı kadarıyla uzun ve olaysız bir hayat sürmüş olan II. Tarkondimotos, M.S. 17 yılında ölmüştür. Zira Tacitus, anılan yılda Philopator adında Kilikyalı bir soylunun öldüğünden söz etmektedir (Tacitus, *Annales*, II, 42, 7). Tarkondimotos Philopator'un ölümü üzerine onun yönetimindeki topraklar, imparator Tiberius zamanında Germanicus tarafından Roma'nın Suriye Eyaleti'ne bağlanmıştır (Sayar, 2001a: 378; Tobin, 2004: 6).

Luwice bir isim taşımayıp, büyük babası ve babasının aksine para bastırmayan Philopator'un kızı Julia, bazı yazıtlarda kraliçe ünvanıyla onore edilmektedir (Robert, 1964: 45, dn. 6; Dagron-Feissel, 1987: 71). Bununla birlikte II. Julia'dan sonra Tarkondimotos hanedanlığının sonu bilinmemektedir (Casabonne, 2002: 35). Ancak Tacitus, M.S. 19 yılında hanedanlıktan Julia'nın oğullarının Kilikya'yı yönettiklerini yazmaktadır (Tacitus, *Annales*, XII, 78, 80).

M.S. 38 yılında Calicula, Kilikya'nın batı kesimlerini ve Tarkondimotos'un hâkimiyeti altındaki Kilikya Ülkesi ile Amanoslar bölgesini Kommagene kralı IV. Antiokhos'a bırakmıştır. Bu kişi de Kilikya Eyaleti'nin kuruluşuna kadar bölgeyi başkent Tarsus ile beraber kral Vespasian'ın yardımıyla M.S. 72-73 yıllarına kadar kontrolü altında tutmuştur (Sayar, 2004: 28).

M.S. 72 yılında Kommagene Krallığı'nın ilhakıyla Vespasian, Ovalık Kilikya Bölgesi'ni Suriye'den ayırarak Dağlık Kilikya ile birleştirdi. Yeni eyaletin batı sınırı Syedra ve Iotape şehirleri arasında bulunmaktayken, doğu ve kuzey sınırı birbirini izleyen Amanos ve Toros sıradağlarıyla doğal olarak şekillenmişti. Bu dönemde daha önce Tarkondimotos hanedanlığı tarafından yönetilmiş olan Kastabalis bölgesi eyalete katıldı (Tobin, 2004: 6). Kilikya, bu şekilde bir Roma eyaleti olunca Tarkondimotos sülalesinin bekleme görevine ihtiyaç kalmadığı için ortadan kaldırılmıştır. Tarkondimotos Krallığı, Roma'nın tarihinin en karmaşık dönemini yaşamış olduğu çeyrek yüzyıl boyunca Roma ile dostane ilişkiler sürdürerek bağımsızlığını koruma mücadelesi vermiştir. Bu şekilde imparatorluk iç savaşlarının fırtınasına dayanarak küçük krallıklarının devamını sağladılarsa da M.S. I. yüzyılda Tarkondimotos Krallığı'nın halkı, gerçek yönetici gücün krallıklarının çok dışında ve çok uzaklarda olduğunu görek Roma hâkimiyetini istemişlerdir (Tobin, 2001: 385).

Kastabala'nın Roma hâkimiyetine girmesiyle bölgenin Seleukoslar İmparatorluğu'nun son yıllarında ve Tarkondimotos hanedanı döneminde yaşadığı belirsizlik ve bunun getirdiği sosyal ve ekonomik sıkıntılar yerini refah dönemine bırakmıştır²⁰.

¹⁹ Hititler'den Romalılar'a kadar *toparch*'ların ve yerel hanedanların bölgesel başkenti olan Kastabala, Kubaba ve Artemis Perasia gibi iki tanrının kült merkezi olması nedeniyle daima kutsal bir merkez özelliği de taşımıştır. Bu konuda bkz. Casabonne, 2002: 38.

²⁰ Bölgedeki refah ortamının kanıtlarını oluşturan büyük yapılar için bkz. Çambel-Akman, 2008: 129-142.

SONUÇ

M.Ö. I. yüzyılda Ovalık Kilikya’da Roma egemenliğini şekillendiren temel unsurlar, bölgenin jeomorfolojik yapısı, Parth tehdidi, Roma iç savaşlarının yansımaları ve yerel güçler olmuştur. Romalılar, Anadolu’nun Roma hâkimiyetindeki diğer bölgelerinde olduğu gibi Ovalık Kilikya için de dolaylı yönetimi tercih etmişlerdir. Doğrudan Roma yönetimine dahil etmek istemedikleri ve kabilesel yoğunluğun bulunduğu bölgeleri, Roma’nın güvenini kazanmış ve sadakatini ispatlamış yerel hükümdarlara bırakmışlardır. Romalılar, Anadolu-Suriye bağlantısında stratejik bir öneme sahip olan ve Parth tehdidine karşı bir ileri karakol işlevi gören bölgenin yönetiminde, yerel beylere istedikleri ölçüde özerklik tanıma esasına dayanan yönetim mekanizmasını uygulamışlardır. İdarenin bütün yükünün kişisel dostluk kurulan yerel beylere bırakılmış olduğu bu yönetim olgusunun en somut örneğini Tarkondimotos ve krallığı oluşturmuştur.

Roma’nın bölgede karşılaşmış olduğu olayların şiddeti ve eyaletin stratejik önemiyle, Tarkondimotos’un kullanmış olduğu unvanlar arasında bir paralelliğin varlığı gözlenmektedir. Önceleri sadece bir *toparch* olarak onurlandırılmış olan Tarkondimotos, Cicero zamanında “*Roma halkının en iyi dostu ve en sadık mütefiki*” olarak anılırken, Antonius döneminde kral ve *Philatinius* ünvanlarını kullanmıştır. Bu durum, Roma iç savaşları ve Parth tehdidinin artması sonucu Romalıların Tarkondimotos’a daha fazla ihtiyaç duymalarıyla ilişkili olmalıdır.

Öte yandan Tarkondimotos’un Roma ile olan ilişkilerinin gelişimi ve boyutu konusunda Tarkondimotos hanedanlığının soyağacından da bir takım çıkarımlarda bulunmak mümkündür. Burada geçen hanedanlığa dair şahıs isimleri krallığın Roma ile olan siyasal ve kültürel ilişkilerine de ışık tutmaktadır. Öyle ki Tarkondimotos’un kendi ismi Luwi Fırtına Tanrısı Tarhunt’tan gelen yerli bir isim olduğu halde, soyağacında geçen birçok isim, yerli ve kraliyet kökenli olmayıp Romalı isimlerdir. Bu durum Roma’nın Tarkondimotos Krallığı üzerindeki siyasal ve kültürel etkisinin göstergeleri sayılmalıdır.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

APPIANOS, Romaika (Appian’s Roman History), Çev. H. White, London: The Loeb Classical Library, (1955).

CASSIUS DIO, Historia Romana (Dio’s Roman History), With an English Translation by E. Car, London: The Loeb Classical Library, (1961).

CICERO, Marcus Tullius, ad. Fam., Epistulae ad Familiares, Letters to his fridens. With an English Translation by W. G. Williams, London-New York: The Loeb Classical Library, (1927).

CICERO, Marcus Tullius, ad. Att., Cicero’s Letters to Atticus, edited D. R. Stackleton Bailey, Volume III, Cambridge: At The University Press.

CICERO, Marcus Tullius, leg. Man., Pompeius’un Yetkisi Hakkında (De Imperio Cn. Pompei), Çeviri: U. Fafo Telatar, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, (2002).

PLUTARKHOS, *Bio Paralleloï* (Plutarch's Paralel Lives), Çev. B. Perrin, London: The Loeb Classical Library, (1948).

STRABON, *Antik Anadolu Coğrafyası* (Geographika; XII, XIII, XIV), Çev: A. Pekman, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, (1993).

TACITUS, *Annales* (The Annals of Tacitus), Çev.: J. Jacson, London: The Loeb Classical Library, (1963).

Modern Literatür

AKŞİT, O. (1976). *Roma İmparatorluk Tarihi* (M.Ö. 27-M.S. 192), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

ARSLAN, M. (2000), *Antikçağ Anadolu'sunun Savaşçı Kavmi Galatlar*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

BENT, J. Th. (1890). "Recent Discoveries in Eastern Cilicia", *Journal of Hellenic Studies*, XI: 231-235.

CALDER, W. M. (1912). "Colonia Caesareia Antiocheia", *Journal of Roman Studies*, II: 105-109.

CASABONNE, O. (2002). "Dans Les Pas D'Alexandre Le Grand: Divinités, Sanctuares et Pouvoirs Locaux En Cilicie", *Hethitica*, XV: 19-41.

ÇAMBEL, H.-AKMAN, M. (2008). "Kastabala Vadisi Kastabala Kutsal Kenti Kuş Cenneti, Kaleler ve Çimento Fabrikası", *Arkeoloji ve Sanat*, 128: 125-148.

DAGRON, G.-FEISSEL, D. (1987). *Inscriptions de Cilicie*, Paris: De Boccard.

DUPONT-SOMMER, A. (1964). "Une Inscription Araméenne et La Déesse Kubaba", *La Déesse De Hiérapolis Castabala (Cilicie)*, Paris: Dépositaire Librairie Adrien Maisonneuve 11, Rue Saint-Sulpice: 7-15.

HEBERDEY, R.-WILHELM, A. (1896). *Reisen in Kilikien*, Wien: Denkschriften der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien Band XLIV.

HEAD, B. V. (1911). *Historia Numorum, A Manuel of Grek Numismatics*, Oxford: New and Enlarged Edition.

HILD, F.-HELLENKEMPER, H. (1990). *Kilikien und Isaurien, Tabula Imperii Byzantini*, Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

HILL, G. F. (1900). *Catalogue of the Grek Coins of Lykaonia, Isauria and Cilicia*, London: Printed by order of the Trustees.

- HOUWINK TEN CATE, P. H. J. (1961). *The Luwian Population Groups of Lycia and Cilicia Aspera During the Hellenistic Period*, Leiden: Brill.
- HUNTER, L. W. (1913). “Cicero’s Journey to his Province of Cilicia in 51 B.C.”, *Journal of Roman Studies*, III: 73-97.
- JEAN, É. (2001), “La Cilicie Pluralité et Unité”, É. Jean et al. (eds), *La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux*, *Varia Anatolica*, XIII: 5-12.
- JONES, A. H. M. (1971). *The Cities of The Eastern Roman Provinces*, Oxford: At the Clarendon Press.
- KAYA, M. A. (2005). “Anadolu’da Roma Eyaletleri: Sınırlar ve Roma Yönetimi”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, 24/38: 11-30.
- LEVICK, B. (1967), *Roman Colonies in Southern Asia Minor*, Oxford: Oxford At the Clarendon Press.
- LEVICK, B. (1996). “Greece (including Crete and Cyprus) and Asia Minor from 43 B.C. to A. D. 69”, *The Cambridge Ancient History*, X: 641-675.
- MAGIE, D. (1950). *Roman Rule in Asia Minor, I-II*, Princeton, New Jersey: Princeton University.
- MITFORD, T. B.-ANDREWS, St. (1980). “Roman Rough Cilicia”, *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt*, II, 7. 2: 1230-1261.
- MUTAFIAN, Cl. (1988). *La Cilicie au Carrefour des Empires I-II*, Paris: Les Belles Lettres Histoire.
- ÖZGAN, R. (1988). “Ein Herrscherbildnis aus Kilikien”, *Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts*, 103: 369-380.
- ÖZSAİT, M. (1985). *Hellenistik ve Roma Devrinde Pisidya Tarihi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- PIGANIOL, A. (1930). *La Conquête Romaine*, Paris: Presses Universitaires de Frances.
- RAMSAY, W. M. (2000). *Tarsus, Aziz Pavlus’un Kenti*, Çev. L. Zoroğlu, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- RAUH, N. K.-TOWNSEND, F.-HOOF, M.-WANDSNIDER, L. (2000), “Pirates in the Bay of Pamphylia: an archaeological Inquiry”, Olivier, G. J., Brock, R., Cornell, T. J. And Hodkinsons, S. (EDS.), *The Sea in Antiquity*, *Biblical Archaeology Review*, 899: 151-180.
- ROBERT, L. (1963). *Noms indigènes dans l’Asie Mineure gréco-romaine*, Paris: Dépositaire: A. Maisonneuve in Paris. Written in Fench.

- ROBERT, L. (1964). “La Déesse De Hiéropolis Castabala A L’Époque Gréco-Romaine”, *La Déesse De Hiéropolis Castabala (Cilicie)*, Paris: Dépositaire Librairie Adrien Maisonneuve 11, Rue Saint-Sulpice: 17-100.
- SAYAR, M. H. (1999). “Antik Kilikya’da Şehirleşme”, XII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, I: 193-216.
- SAYAR, M. H. (2000). “Çukurova’nın Kutsal Kenti Kastabala”, *Arkeoloji ve Sanat*, 99: 2-14.
- SAYAR, M. H. (2001a). “Tarkondimotos, seine Dynastie, seine Politik und seine Reich”, É. Jean et al. (eds), *La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux, Varia Anatolica, XIII: 373-380*.
- SAYAR, M. H. (2001b). “Kilikya’da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları, 1999”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı, XVIII/1: 275-287*.
- SAYAR, M. H. (2004). “Das Ebene Kilikien vom Tod Alexanders des Großen bis zur Gründung der Provinz Cilicia durch Kaiser Vespasian (323 v. Chr. 72-73 n. Chr.)”, *Kulturbegegnung in einem Brückenland, Gottheiten und Kulte als Indikatoren von Akkulturationsprozessen im Eben Kilikien, Bonn: Asia Minor Studien 53*.
- SHAW, B. D. (1990), “Bandit Highlands and Lowlands Peace: The Mountains of Isauria-Cilicia”, *Journal Economic and Social History of the Orient, XXXIII/2: 199-233*.
- SHERWIN-WHITE, A. N. (1994). “Lucullus, Pompey and the East”, *The Cambridge Ancient History, IX: 265-274*.
- STEIN, E. (1932). “Tarcondimotos”, *Paulys Real-Encyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft, IVA: 2297-2298*.
- SULLIVAN, R. D. (1990), *Near Eastern Royalty and Rome 100-30 B.C.*, Toronto-Buffalo-London: University of Toronto Press.
- SYME, R. (1939). “Observations on the Province of Cilicia”, *Anatolian Studies Presented W. H. Buckler (Edited W. M. Calder, J. Keil)*, 299-332.
- SYME, R. (1995). *Anatolica Studies in Strabo*, Oxford: Oxford University Press.
- TOBIN, J. (2001). “The Tarcondimotid Dynasty in Smoot Cilicia”, É. Jean et al. (eds), *La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux, Varia Anatolica, XIII: 381-388*.
- TOBIN, J. (2004). *Black Cilicia, A Study of the Plain of Issus During the Roman and late Roman Periods*, London: BAR International Series 1275.
- TRÉMOUILLE, M.-C. (2001). “Kizzuwatna, Terre De Frontière”, É. Jean et al. (eds), *La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux, Varia Anatolica, XIII: 57-78*.

ÜNAL, A. (2006). "Hitit İmparatorluğu'nun Yıkılışından Bizans Dönemi'nin Sonuna Kadar Adana ve Çukurova Tarihi", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15/3: 67-102.

ÜNAL, A.-GİRGİNER, K. S. (2007). Kilikya-Çukurova, İlk Çağlardan Osmanlılar Dönemine Kadar Kilikya'da Tarihi Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji, İstanbul: Homer Yayınevi.

ZOROĞLU, L. (2001). "Dağlık Kilikya-Ovalık Kilikya", É. Jean et al. (eds), La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux, Varia Anatolica, XIII: 425-428.

Ek-1

M.Ö I. Yüzyılda Kilikya ve Çevresi

